

Okula Uyum Sağlamakta Güçlük Çeken Çocukların Çizdikleri Okul Resimleri Üzerine Nitel Bir Araştırma*

A Qualitative Study on the School Pictures Drawn by Children Having Difficulty in Adapting to School

Müge Yukay YÜKSEL** Bilge KURT*** Nebahat GÜLSU**** Ceren AKDAĞ***** Fatma AYDIN***** Fatih ERDOĞAN*****

Öz: Bu araştırma, 60-84 aylık ilkököl 1.sınıfa giden okula uyumda güçlük yaşamış çocukların “okul” kavramına ilişkin algılarını yaptıkları resimler yoluyla incelemeyi amaçlayan nitel bir çalışmadır. Çocuklardan toplanan resimler nitel araştırma yöntemlerinden biri olan içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırmaya 2014-2015 eğitim öğretim yılında İstanbul ilinde, Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı beş ilkökula devam etmekte olan 60-84 aylık 23 erkek 17 kız toplam 40 tane okula başlarken yoğun kaygılar yaşamış olan çocuk katılmıştır. Okula başlama ve uyum sağlamada sorun yaşayan çocukların okul ile ilgili çizdikleri resimlerde en çok insanlarla ilgili şekilleri (sınıf arkadaşı, okul bekçisi, öğrenciler, kendisi, okul arkadaşı, öğretmeni, rehber öğretmeni, kuzeni, insan, dayısı, kardeşleri, anne, baba, oyun oynayan çocuklar, balon satan biri, kız kardeş, ağabey) kullanarak kendilerini ifade ettikleri tespit edilmiştir. Çocuklar ikinci sırada okul binası ve okul bahçesine ilişkin şekiller (okul, okul çatısı, okul kapısı, okul penceresi, bayrak, taş, yerdeki sınıf çizgileri, okul bahçe duvarı, merdivenler) ve ardından üçüncü sırada doğa ve doğa olaylarına ilişkin şekiller (bulut, güneş, gökyüzü, gökkuşağı, şemsiye, ay, yağmurlu hava, yağmur, ağaç, çiçekler, yıldız) kategorilerindeki sembollerini kullanılmışlardır. Çocukların okul kavramını düşündüklerinde, gün içerisinde okula gelmek üzere harekete geçmelerinden itibaren geçirdikleri yaşantılara ve karşılaştıkları insanlara çizimlerinde yer verdikleri söylenebilir. Çocukların en çok tercih ettikleri renkler sırasıyla mavi, sarı ve yeşildir.

Anahtar kelimeler: Okula uyum sorunu, ilkököl 1. sınıf öğrencileri, resim çizimi

Abstract: The present study is a qualitative study investigating the perceptions of 60-84-month-old first grade students who have difficulty in adapting to the school, related to the concept of "school" by means of the picture they draw. The pictures collected from the children were analyzed through the content analysis method which is one of the qualitative research methods. Children enrolled at five primary schools affiliated to the Ministry of Education in Istanbul in the 2014-2015 academic year took part in this research study. The total number of children who had difficulty in starting and adapting to the school were 40, 23 of whom were male while the remaining 17 were female. In the study, it was found that children having scolionophobia mostly used human drawings (class mates, security personnels, himself/herself, school mates, teachers, school counselor, cousin, human, uncle, siblings, mother, father, the man who is selling balloons, sister, brother) as symbols in their pictures related to the school. At the second place they used school building and schoolyard (school, school roof, school gate, flag, stone, lines on the school ground, school garden wall, ladders) and at the third place nature and nature related symbols (cloud, sun, sky, rainbow, umbrella, moon, rainy weather, rain, tree, flowers, star) in their pictures related to the school. In line with this finding, it could be stated that while children think about the concept of school, objects and

*Bu çalışma 13. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi’nde (7-9 Ekim 2015-Mersin, Türkiye) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

**Doç.Dr., Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye. e-mail:muge.yuksel@marmara.edu.tr

***Psikolojik Danışman. e-mail:eglib.kurt@gmail.com

****Psikolojik Danışman. e-mail:nebahat_gulsu@hotmail.com

*****Psikolojik Danışman. e-mail:cerenakdag@windowslive.com

*****Psikolojik Danışman. e-mail:fatma-aydin1@hotmail.com

*****Psikolojik Danışman. e-mail:fatih.imu@hotmail.com

events they encounter on the way to school come to their minds. They preferred to use mostly blue, yellow and green in their drawings.

Keywords: Difficulty in adapting to the school, first grade students, drawing pictures

Giriş

Okul ortamı, çocuklar için ebeveynlerinden uzun süreli ayrı kaldıkları ve yakınları dışında sosyalleştikleri ilk ortam olması bakımından önem taşımaktadır. Bu yüzden bazı çocuklar bu süreci sağlıklı biçimde geçirirken, bazıları ise sürekli korku ve kaygı duyarak çeşitli problemler yaşamaktadır. Okuldan korkma, çocuğun okula gitme konusunda isteksiz olması veya okula gitmeyi tamamen reddetmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu duruma, çocukta okul saatleri yaklaştığında sıkıntı artışı, ağlama, sinirlilik, saldırganlık veya baş ağrısı, mide bulantısı, iştahsızlık gibi şikâyetler, okula gittiğinde onu bırakan kişiden ayrılmama, okula gitmek yerine ev veya başka bir yerde bulunmakta ısrar etme gibi davranışlar da eşlik etmektedir. Yaşanan bu sıkıntılar çoğunlukla okula gidememe ile sonuçlanmaktadır (Özcan ve Aysev, 2009). Okula uyum sağlayamayan çocuklar “okula özgü olumsuz düşüncelerinden çok, onlara bakım veren, bağlı oldukları kişiden ya da güvendikleri ortamdan ayrı kalmaktan endişelenenler” olarak tanımlanmaktadır (Bowlby, 1982, Akt. Dikmeer, 2013). Genelde araştırmacılar da, okul uyum sürecinde yaşanan endişenin, çocuğun ona bakım veren yakınlarından ayrı kalmaktan korkmasından kaynaklandığını ortaya koymaktadır (Eeremiş ve diğ., 2009; Soysal ve Bodur, 2004; Yurtbay, 1997).

Okul korkusunun görülmesinde sağlık, ölüm gibi kayıplar nedeniyle okula uzun süre devam edememe, ebeveynler arasındaki problemler, okul içinde öğretmen ya da diğer çocuklar ile yaşanan sıkıntılar da etkili olabilir. Bu sıkıntılar da çocuk üzerinde baskı oluşturarak kaygının oluşmasına sebep olabilir. Bunun yanı sıra çeşitli anksiyete ve duygu durum bozuklukları da okula uyum sağlayamamaya neden olabilir (Dikmeer, 2013; Tüzün ve Sayar, 2006).

Okul korkusu, hem belirtilerin hem de davranışı ortaya çıkaran etkenlerin çeşitli olması nedeniyle bu alanda çalışan kişilere sıkıntı veren ortak problemlerden biridir. Okula gitmeyi istemeyen çocuğun, derslere devam edememesinden dolayı akademik olarak geride kalma, akranları ile sosyalleşmede eksiklik, problemleri ile baş etmede zorluk ve psikolojik gelişiminde sıkıntılar yaşaması yüksek olasılıktır (Gümüştaş, Yulaf ve Gökçe, 2014). Okul fobisi, okul hayatına başlamayla beraber kendini gösterir. Çoğunlukla 6 ile 10 yaş arasındaki çocuklarda gözlenir. Okula ilk başlanan yıllardan zorunlu öğrenim hayatının sonuna kadar görülebilir. Doğru ve dikkatli biçimde üzerinde çalışılmazsa çocuğun hem sosyal hem de eğitim hayatını olumsuz etkileyebilir (Yaşar ve Yaşar, 2010).

Resim ve çocuk arasında gelişmeye ve değişmeye açık birbirini tamamlayan bir ilişki söz konusudur. Resim yapmak, çocuğun iç dünyasını anlamak ve onunla iletişim kurmak açısından oldukça etkili bir yöntemdir. Bu yöntem çocukların kendilerini etkin bir şekilde ifade edebildikleri yollardan biridir. Çocuğun resimde yaptığı çizgiler, kullandığı renkler onun dünyasını tanıttığı önemli iletişim araçlarıdır. Nitekim resim yapmak, çocuğun duygu ve düşüncelerini olduğu gibi ve kendine özgü biçimde çeşitli sembollerle ortaya koymasındadır. Çocuğun resmi; konuşması, yazı yazması kadar kendini ifade etmesinde önemli olmasının yanı sıra, çocuğun gelişimi ile birlikte de farklı özellikler göstermektedir (Yavuzer, 2000). Okul ortamında çalışan danışmanların ilgilendiği problem alanları arasında yer alan okula uyum sağlayamama, kendini ifade etme konusunda yeterli beceri sahibi olmayan ilkökul çocuklarının incelenmesini zorlaştırmaktadır. Bu nedenle kullanılacak yansıtıcı teknikler danışmanın işini kolaylaştıracaktır. Resim analizi yöntemi de bu konuda etkili sayılabilecek önemli tekniklerden biridir. Bu teknik aracılığıyla çocuk ve ergenlerin yaşadığı pek çok sorun kolaylıkla incelenebilir. Resim çizim yöntemi uzun yıllardır araştırmacıların çeşitli konularda yaptıkları çalışmalarında kullanmayı tercih ettikleri yöntemler arasında yer almaktadır. Thomas ve Jolley (1998) yaptıkları çalışmada, resim çizim yöntemi aracılığıyla çocukların psikolojik açıdan değerlendirilme sürecinin geçerlik ve güvenilirliği üzerinde durmuşlardır. Bu yöntem aracılığıyla yapılan çalışmaların sonuçlarında çizimlerin çocukların psikolojik durumlarını ve anlık yaşantılarını değerlendirmeden çok verilen konuyla ilgili duygusal durumlarını betimlemede yardımcı olabildiğini tespit etmişlerdir. Backett-Milburn

ve McKie (1999), resim çizimi ve yazı yazma tekniğinin sağlık eğitimi alanında sıklıkla kullanıldığını, özellikle çocukların zihinlerindeki sosyalleşme ile ilgili kavramlarını ve kendi içsel dünyalarını ifade etmede son derece etkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Akalın (2008), araştırmasında ilkököl 2.sınıf öğrencilerinin resim çizim yöntemi ile aile içi ilişkilerini incelemiştir. Bu çalışmada çocuğun sözlü iletişim kurmada yetersiz kaldığı durumlarda, öğretmenleriyle veya ebeveynleriyle sözsüz iletişim aracı olan resimlerle diyalog kurma yolunda başarılı bir teşebbüs gösterdiği tespit edilmiştir. Yine aynı çalışmada aile içinde şiddet vb. sorunlar yaşayan çocukların verdiği cevaplar incelendiğinde, bu çocukların resimlerinde mutlaka bir renk veya simge şeklinde maruz kaldıkları olumsuzluğu dışa vurmuş oldukları görülmüştür.

Kostenius (2011), İsveç'te, yaşları 10-12 arasında değişen örneklem grubuyla yaptığı çalışmada, çocukların okulla ilgili deneyimleri ve gözlemlerinden yola çıkarak, zihinlerindeki okul kavramının gelişimini değerlendirmiştir. Yaptığı fenomenolojik analiz sonucunda okulla ilgili "arkadaşlık ve ilişki", "iş ve oyun" ve "yerler ve alanlar" olmak üzere üç tema belirlemiştir. Sonuçta çocukların okulla ilgili düşünceleri kapsamlı bir anlayışla değerlendirildiğinde, okulun çocukların zihinlerinde daha çok "dostluk, özgürlük ve eğlence" olarak yer aldığı tespit edilmiştir.

Literatürde çeşitli yaş gruplarında okula uyum sorunu konusunu resim çizim yöntemiyle ele alan çalışmalara rastlanmaktadır. Aksoy ve Baran'ın (2010) yürüttüğü çalışmada çocukların okulla ilgili çizdikleri resimlerin beşte birinde, kaydırak, salıncak gibi parkta bulunan oyun araçları, sulu alanlar ve yakınlarının evleri gibi okul ile ilgili olmayan nesnelere yer aldığı belirlenmiştir. Bu da, okula gelmek istemeyen çocuğun, kendini iyi ve güvende hissettiği başka ortamları çizmiş olabileceği sonucunu düşündürmektedir. Yavuzer (2000) de, "*Resimleriyle çocuk*" adlı kitabı için çocukların çizdikleri resimleri incelerken, okul fobisi çocukların resimlerinde okul ve öğrenci çizmek istemediklerini bulgulaması bu sonucu desteklemektedir. Büyükkarabacak'ın (2008) çalışmasına göre de, okul fobisi oluşmuş çocuklardan okul çizmesi istendiğinde yaptıkları resimlerin genellikle ev içinde yapılan aile resimleri olduğu görülmüştür. Şiddetli okul korkusunun oluştuğu durumlarda çocukların evlerinden çıkmayı istememelerinin bu duruma sebep olmuş olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca okula uyum sorununun oluşmasında ailenin aşırı koruyucu tutumu, aile bireylerine bağımlılık gibi durumların etkili olduğu düşünüldüğünden okul ortamında bu çocuklar kendilerini güçsüz ve yalnız hissedebilmektedirler.

Harrison, Clarke ve Ungerer (2007) çocukların öğretmenleriyle olan ilişkilerinin, okula uyumun bilişsel, duyuşsal ve davranışsal açıdan belirleyicisi olduğu düşüncesiyle, 6 yaşındaki 125 okul çağı çocuğuyla bir çalışma yapmışlardır. Çalışmanın verileri, öğretmenlerin doğrudan ifadeleri ve çocukların yaptıkları çizimler üzerinden elde edilmiştir. Sonuçta öğretmenleriyle olumlu ilişkiler içerisinde olan çocukların okula uyum süreçlerini daha başarılı atlattıkları, olumsuz ilişkileri olan çocukların ise uyum sürecinde zorlandıkları tespit edilmiştir.

Pianta ve Longmaid (1999), okul öncesine devam eden 200 çocuğun çizdikleri aile resimleri üzerinden okula uyum süreçlerini incelemiştir. Çocukların çizdikleri resimlerden ve öğretmenlerden çocuklarla ilgili edinilen bilgilerden hareketle, aileleri tarafından çok fazla desteklenen ve ailelerine daha bağımlı olan çocukların okula uyumda ve gelişimsel süreçlerinde diğerlerine göre daha zorlandıkları tespit edilmiştir.

İlkokula başlama anaokulu deneyimi edinmemiş çocuklar için ilk defa evden, anneden ayrılma ve ilk sosyalleşme deneyimi demektir. Anaokulu döneminden daha farklı becerilere sahip olunması gereken ilkököl dönemi, çocuk için bağımsızlaşma, kendi başına bir işi tamamlayabilme ve kendini ifade edebilme imkânı buldukları önemli bir sosyal ortamdır (Oktay ve Polat Unutkan, 2006). Bu süreçte okul hayatına yeni başlayan ancak, okulla ilgili yoğun kaygı duyan çocukların diğer akranlarından farklı olarak buraya kadar sözü edilen yeterlilikleri edinmeleri zorlaşacaktır. Resim çizim yönteminin, ilkokula başlama sürecinde kaygı yaşayan çocuklarla çalışan psikolojik danışmanların, bu sorunu yaşayan çocukları değerlendirmede etkili olabilecek ve geniş veri sağlayabilecek bir yöntem olduğu düşünülmektedir (Aksoy ve Baran, 2010; Harrison, Clarke ve Ungerer, 2007; Pianta ve Longmaid, 1999; Tesiny, Lefkowitz ve Gordon, 1980; Yama, 1990). Bu nedenle okula başlarken yoğun kaygılar yaşayan çocukların resim çizim yöntemiyle değerlendirilmesi bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Araştırmanın soruları aşağıda yer aldığı gibidir;

1. Okula başlama ve uyum sağlamada sorun yaşayan çocuklar, okul ile ilgili çizdikleri resimlerde hangi renk ve sembollerle kendilerini ifade etmişlerdir?
2. Bu çocuklardan anne - babası birlikte /boşanmış olanlar, annesi çalışan / çalışmayanlar, kardeşi olan / olmayanlar, okul ile ilgili çizdikleri resimlerde kendilerini hangi sembollerle ifade etmişlerdir?
3. Bu çocukların okul ile ilgili çizdikleri resimlerde kullandıkları semboller sınıf öğretmenlerinin cinsiyetine göre farklılaşmakta mıdır?
4. Okula başlamada uyum sorunu yaşayan 60-72 aylık çocukların çizdikleri resimlerde kullandıkları semboller ile 72-84 aylık çocukların çizdikleri resimlerde kullandıkları semboller farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, 60-84 aylık ilkököl 1.sınıfa giden çocukların “okul” kavramına ilişkin algılarını yaptıkları resimler yoluyla inceleyen nitel bir çalışmadır. Nitel araştırma, gözlem görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, alguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çalışmada çocuklardan toplanan resimler nitel araştırma yöntemlerinden biri olan içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Bu analiz türünde araştırmacı bir metinde veya metinler grubu içerisinde yer alan belirli sözcük veya kavramların (kavramlar örtük içeriğe sahip bir veya birden fazla kelimenin bir araya gelmesiyle oluşan soyut nitelemelerdir) bulunma durumunu inceler; ayrıca betimsel analiz yoluyla yorumlanan bilgiler içerik analizi ile daha fazla irdelenir ve betimsel analiz sonucu fark edilemeyen kavram ve temalar içerik analizi sonucunda ortaya konulabilir (Şencan, 2005). İçerik analizinin yapıldığı metin bir kitap, bir film, bir görüşme, bir diyalog, bir tiyatro, bir resim, bir fotoğraf vb. olabilir. Kısacası içerik analizinde temel amaç, elde edilen verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu nedenle çalışmada içerik analizi yöntemi tercih edilmiştir.

Çalışma Grubu

Nitel araştırmalarda nicel araştırmalardan farklı örneklem yöntemleri kullanılmaktadır. Araştırma için örneklem seçimi yaparken amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örneklemedeki temel anlayış araştırmacı tarafından oluşturulmuş bir dizi ölçüt listesini karşılayan tüm durumların çalışılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu amaçla örneklem grubu oluşturulurken okula uyum sağlamada güçlük çeken öğrencilerin içinden rehberlik servisine yönlendirilen ve 60-84 ay arasında olan öğrenciler seçilmiştir.

Araştırmaya 2014-2015 eğitim öğretim yılında İstanbul ilinde, Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı beş ilkökölü devam etmekte olan 60-84 aylık 40 tane okula başlarken yoğun kaygılar yaşamış çocuk katılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 23 erkek, 17 kız toplam 40 çocuk oluşturmaktadır. Bu 40 çocuğun 18 tanesi 60-72 aylık 22 tanesi 72-84 aylık çocuklardan oluşmaktadır. Çalışma grubunda yer alan çocukların 17’sinin ailesinin boşanmış, 25’inin annesinin çalışmakta ve 27’sinin kardeşinin olduğu belirlenmiştir. Bu çocukların 19’unun öğretmeni erkek, 21’inin öğretmeni kadındır.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Veriler 2014- 2015 eğitim öğretim yılının güz yarısında toplanmıştır. Çocuklar, sınıf öğretmenleri tarafından okula başlamada uyum sorunu yaşadıkları gerekçesiyle okul rehberlik servisine yönlendirilmiştir. Okula uyumla ilgili olarak çocuklarla çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu çalışmada resim çizim yöntemi psikolojik danışmanların bu konuyu incelemede kullandıkları yöntemlerden biri olmuştur. Okul psikolojik danışmanları çocuklarla yaptıkları bireysel görüşmelerde, önce bilgi formundaki soruların cevaplarını almış ardından çocuklara A4 ebatlarında beyaz kâğıt verip önlerine boya kalemleri koymuştur. Yönerge olarak çocuklara “Gözlerini kapatıp okulunu düşün. Düşünmen bitince gözlerini aç. Aklına gelenleri bu kâğıda çiz” yönergesi verilmiştir. Çocuğun resmini yapması için herhangi bir süre

sınırlandırmasına gidilmemiştir. Çocuklardan resimlerini tamamladıktan sonra tek tek çizdikleri resimde kavram ve objelerin neler olduğunu anlatmaları istenmiş ve anlattıkları ses kaydına alınmıştır. Daha sonra ses kayıtları okul psikolojik danışmanı tarafından dinlenmiş ve çocukların kullandıkları ifadeler not alınmıştır.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada çocukların çizmiş olduğu resimler (toplam 40 resim) araştırmacılar tarafından, çocukların resimleriyle ilgili anlattıkları değerlendirilerek incelenmiştir. Resimlerdeki semboller ve renkler listelenmiştir. Bu aşamadan sonra sembollerin ortak özellikleri göz önüne alınarak uygun kategoriler belirlenmiştir. Çocukların resim teması okul olduğu için, kategorilendirmede öncelikli olarak okul ve okul ile alakalı olan şekiller ön plana alınmış, daha sonra resimlerde kullanılan semboller sıklık derecesine göre kategorilendirme içerisine dâhil edilmiştir. Çocukların resimlerinde çizdikleri semboller aşağıda yer almaktadır. Sonra kategorilere göre veriler sayısal hale getirilerek sunulmuştur. Son olarak, elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

Sembol ve Kategori Listesi: Çocukların anlattıklarından yola çıkarak belirlenen semboller sonradan sekiz kategori altında toplanmıştır. Bu kategoriler; okul binası ve okul bahçesine ilişkin şekiller, sınıf ve sınıf materyallerine ilişkin şekiller, doğa ve doğa olaylarına ilişkin şekiller, insanlarla ilgili şekiller, oyun ve oyuncaklara ilişkin şekiller, hayvanlara ilişkin şekiller, okul dışındaki mekânlara ilişkin şekiller ve diğer başlıkları ile ifade edilmiştir. Kategorilerin içerisine dâhil olan sembollerin sıralaması çocukların ifadelerindeki sıklık düzeyine göre yapılmıştır.

Bulgular

Yapılan analizler sonrasında elde edilen veriler araştırma sorularında verilen sıraya göre sunulmuştur.

Araştırmanın birinci sorusu, “Okula başlama ve uyum sağlamada sorun yaşayan çocuklar, okul ile ilgili çizdikleri resimlerde hangi renk ve sembollerle kendilerini ifade etmişlerdir?” şeklindedir. Bu soruya ilişkin bulgular Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. *Çocukların Çizdikleri Resimlerde Kullandıkları Sembollerini İçeren Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu*

60-84 ay aralığındaki çocukların “okul” temalı resimlerinde kullandıkları semboller	F	%
İnsanlarla ilgili şekiller (sınıf arkadaşı, okul bekçisi, öğrenciler, kendisi, okul arkadaşı, öğretmeni, rehber öğretmeni, kuzeni, insan, dayısı, kardeşleri, anne, baba, oyun oynayan çocuklar, balon satan biri, kız kardeş, ağabey)	71	33,33
Okul binası ve okul bahçesine ilişkin şekiller (okul, okul çatısı, okul kapısı, okul penceresi, bayrak, taş, yerdeki sınıf çizgileri, okul bahçe duvarı, merdivenler)	54	25,35
Doğa ve doğa olaylarına ilişkin şekiller (bulut, güneş, gökyüzü, gökkuşağı, şemsiye, ay, yağmurlu hava, yağmur, ağaç, çiçekler, yıldız)	42	19,72
Okul dışındaki mekânlara ilişkin şekiller (kulübe, kendi evi, arkadaşının evi, öğretmeninin evi, köpek kulübesi, yaya geçidi, okulun önünde duran araba, köprü, zemin)	17	7,98
Sınıf ve sınıf materyallerine ilişkin şekiller (yazı tahtası, rakamlar, çubuk, daire, yıldız, hece, sıra, sınıf kapısı, öğretmen bilgisayarını, bilgisayar çantası)	15	7,04
Oyun ve oyuncaklara ilişkin şekiller (kaydırak, park, top)	6	2,82
Hayvanlarla ilgili şekiller (kuş, böcek)	5	2,35
Diğer (kalp, sopa)	3	1,41
Toplam	213	100

Tablo 1’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan çocukların çizdikleri resimlerde kullandıkları sembollerin 71’i (%33,33) insanlarla ilgili şekillerden, 54’ü (%25,35) okul binası ve okul bahçesine ilişkin şekillerden, 42’si (%19,72) doğa ve doğa olaylarına ilişkin şekillerden, 17’si (%7,98) okul dışındaki mekânlara ilişkin şekillerden, 15’i (%7,04) sınıf ve sınıf materyallerine ilişkin şekillerden, 6’sı (%2,82) oyun ve oyuncaklara ilişkin şekillerden, 5’i (%2,35) hayvanlarla ilgili şekillerden ve 3’ü (%1,41) diğer şekillerden oluşmaktadır.

Tablo 2. Çocukların Çizdikleri Resimlerde Kullandıkları Renkleri İçeren Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu

60-84 ay aralığındaki çocukların “okul” temalı resimlerinde kullandıkları renkler	F	%
Mavi	34	13,6
Sarı	30	12
Yeşil	29	11,6
Kırmızı	27	10,8
Siyah	26	10,4
Turuncu	23	9,2
Mor	22	8,8
Pembe	17	6,8
Kahverengi	17	6,8
Kurşun kalem çizimi	15	6
Krem	5	2
Gri	3	1,2
Lacivert	2	0,8
Toplam	250	100

Tablo 2’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan çocukların çizdikleri resimlerde kullandıkları renklerden 34’ü (%13,6) mavi, 30’u (%12) sarı, 29’u (%11,6) yeşil, 27’si (%10,8) kırmızı, 26’sı (%10,4) siyah, 23’ü (%9,2) turuncu, 22’si (%8,8) mor, 17’si (%6,8) pembe, 17’si (%6,8) kahverengi, 15’i (%6) kurşun kalem çizimi, 5’i (%2) krem, 3’ü (%1,2) gri ve 2’si (%0,8) laciverttir.

Araştırmanın ikinci sorusu, “*Bu çocuklardan anne - babası birlikte / boşanmış olanlar, annesi çalışan / çalışmayanlar, kardeşi olan / olmayanlar okul ile ilgili çizdikleri resimlerde kendilerini hangi sembollerle ifade etmişlerdir?*” şeklindedir.

Bu soruya ilişkin bulgular Tablo 3, 4 ve 5’te verilmiştir.

Tablo 3. Anne- Babası Birlikte / Boşanmış Olan Çocukların Çizdikleri Resimlerde Kullandıkları Sembollerini İçeren Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu

60-84 ay aralığındaki anne - babası birlikte olan 23 çocuğun “okul” temalı resimlerinde kullandıkları semboller	F	%
İnsanlarla ilgili şekiller (sınıf arkadaşı, okul bekçisi, öğrenciler, kendisi, okul arkadaşı, öğretmen, rehber öğretmen, kuzeni, insan, dayısı, kardeşleri, anne, baba, oyun oynayan çocuklar, balon satan biri, kız kardeşi, ağabeyi)	65	34,76
Okul binası ve okul bahçesine ilişkin şekiller (okul, okul çatısı, okul kapısı, okul penceresi, bayrak, taş, yerdeki sınıf çizgileri, okul bahçe duvarı, merdivenler)	46	24,60
Doğa ve doğa olaylarına ilişkin şekiller (bulut, güneş, gökyüzü, gökkuşağı, şemsiye, ay, yağmurlu hava, yağmur, ağaç, çiçekler, yıldız)	39	20,86
Okul dışındaki mekânlara ilişkin şekiller (kulübe, kendi evi, arkadaşının evi, öğretmenin evi, köpek kulübesi, yaya geçidi, okulun önünde duran araba, zemin)	14	7,49
Sınıf ve sınıf materyallerine ilişkin şekiller (yazı tahtası, rakamlar, çubuk, daire, yıldız, hece, sıra)	11	5,88
Oyun ve oyuncaklara ilişkin şekiller (kaydırak, park, top)	5	2,67
Hayvanlarla ilgili şekiller (kuş, böcek)	5	2,67
Diğer (kalp)	2	1,07
Toplam	187	100
60-84 ay aralığındaki anne - babası boşanmış olan 17 çocuğun “okul” temalı resimlerinde kullandıkları semboller	F	%
Okul binası ve okul bahçesine ilişkin şekiller (okul, okul çatısı, okul kapısı, bayrak)	8	30,77
İnsanlarla ilgili şekiller (sınıf arkadaşı, kendisi, anne)	5	19,23
Sınıf ve sınıf materyallerine ilişkin şekiller (yazı tahtası, sıra, sınıf kapısı, öğretmen bilgisayar, bilgisayar çantası)	5	19,23
Doğa ve doğa olaylarına ilişkin şekiller (güneş, gökkuşağı)	3	11,54
Okul dışındaki mekânlara ilişkin şekiller (kulübe, kendi evi, köprü)	3	11,54
Oyun ve oyuncaklara ilişkin şekiller (top)	1	3,85
Diğer (sopa)	1	3,85
Toplam	26	100

Tablo 3’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan anne babası birlikte olan çocukların çizdikleri resimlerde kullandıkları sembollerin 65’i (%34,76) insanlarla ilgili şekillerden, 46’sı (%24,60) okul binası ve okul bahçesine ilişkin şekillerden, 39’u (%20,86) doğa ve doğa olaylarına ilişkin şekillerden, 14’ü (%7,49) okul dışındaki mekânlara ilişkin şekillerden, 11’i (%5,88) sınıf ve sınıf materyallerine ilişkin şekillerden, 5’i (%2,67) oyun ve oyuncaklara ilişkin şekillerden, 5’i (%2,67) hayvanlarla ilgili şekillerden ve 2’si (%1,07) diğer şekillerden oluşmaktadır.

Anne babası boşanmış olan çocukların çizdikleri resimlerde kullandıkları sembollerin 8’i (%30,77) okul binası ve okul bahçesine ilişkin şekillerden, 5’i (%19,23) insanlarla ilgili şekillerden, 5’i (%19,23) sınıf ve sınıf materyallerine ilişkin şekillerden, 3’ü (%11,54) doğa ve doğa olaylarına ilişkin şekillerden, 3’ü (%11,54) okul dışındaki mekânlara ilişkin şekillerden, 1’i (%3,85) oyun ve oyuncaklara ilişkin şekillerden, 1’i (%3,85) diğer şekillerden oluşmaktadır.

Tablo 4. *Annesi Çalışan / Çalışmayan Çocukların Çizdikleri Resimlerde Kullandıkları Sembollerini İçeren Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu*

60-84 ay aralığındaki annesi çalışmayan 15 çocuğun “okul” temalı resimlerinde kullandıkları semboller	F	%
İnsanlarla ilgili şekiller (sınıf arkadaşı, okul bekçisi, öğrenciler, kendisi, okul arkadaşı, öğretmeni, kuzeni, insan, dayısı, kardeşleri, anne, baba, oyun oynayan çocuklar, balon satan biri, kız kardeşi, ağabey)	57	34,76
Okul binası ve okul bahçesine ilişkin şekiller (okul, okul çatısı, okul kapısı, okul penceresi, bayrak, yerdeki sınıf çizgileri, okul bahçe duvarı, merdivenler)	40	24,39
Doğa ve doğa olaylarına ilişkin şekiller (bulut, güneş, gökyüzü, gökkuşağı, şemsiye, ay, yağmurlu hava, yağmur, ağaç, çiçekler, yıldız)	33	20,12
Okul dışındaki mekânlara ilişkin şekiller (kendi evi, arkadaşının evi, öğretmenin evi, yaya geçidi, okulun önünde duran araba, zemin)	13	7,93
Sınıf ve sınıf materyallere ilişkin şekiller (yazı tahtası, rakamlar, çubuk, daire, yıldız, hece, sıra)	11	6,71
Oyun ve oyuncaklara ilişkin şekiller (kaydırak, park, top)	5	3,05
Hayvanlarla ilgili şekiller (kuş, böcek)	5	3,05
Toplam	164	100
60-84 ay aralığındaki annesi çalışan 15 çocuğun “okul” temalı resimlerinde kullandıkları semboller	F	%
Okul binası ve okul bahçesine ilişkin şekiller (okul, okul çatısı, okul kapısı, okul penceresi, bayrak, taş)	14	28,57
İnsanlarla ilgili şekiller (sınıf arkadaşı, öğrenciler, kendisi, öğretmeni, rehber öğretmeni, anne, ağabey)	13	26,53
Doğa ve doğa olaylarına ilişkin şekiller (bulut, güneş, gökkuşağı)	9	18,37
Sınıf ve sınıf materyallerine ilişkin şekiller (yazı tahtası, sınıf kapısı, öğretmen bilgisayar, bilgisayar çantası)	5	10,20
Okul dışındaki mekânlara ilişkin şekiller (kulübe, köpek kulübesi, köprü)	4	8,16
Diğer (sopa, kalp)	3	6,12
Oyun ve oyuncaklara ilişkin şekiller (top)	1	2,04
Toplam	49	100

Tablo 4’te görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan annesi çalışmayan çocukların çizdikleri resimlerde kullandıkları sembollerin 57’si (%34,76) insanlarla ilgili şekillerden, 40’ı (%24,39) okul binası ve okul bahçesine ilişkin şekillerden, 33’ü (%20,12) doğa ve doğa olaylarına ilişkin şekillerden, 13’ü (%7,93) okul dışındaki mekânlara ilişkin şekillerden, 11’i (%6,71) sınıf ve sınıf materyallerine ilişkin şekillerden, 5’i (%3,05) oyun ve oyuncaklara ilişkin şekillerden, 5’i (%3,05) hayvanlarla ilgili şekillerden oluşmaktadır.

Annesi çalışan çocukların çizdikleri resimlerde kullandıkları sembollerin 14’ü (%28,57) okul binası ve okul bahçesine ilişkin şekillerden, 13’ü (%26,53) insanlarla ilgili şekillerden, 9’u (%18,37) doğa ve doğa olaylarına ilişkin şekillerden, 5’i (%10,20) sınıf ve sınıf materyallerine ilişkin şekillerden, 4’ü (%8,16) okul dışındaki mekânlara ilişkin şekillerden, 3’ü (%6,12) diğer şekillerden, 1’i (%2,04) oyun ve oyuncaklara ilişkin şekillerden oluşmaktadır.

Tablo 5. *Kardeşi Olan/ Olmayan Çocukların Çizdikleri Resimlerde Kullandıkları Sembollerini İçeren Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu*

60-84 ay aralığındaki kardeşi olan 27 çocuğun “okul” temalı resimlerinde kullandıkları semboller	F	%
İnsanlarla ilgili şekiller (sınıf arkadaşı, okul bekçisi, öğrenciler, kendisi, öğretmeni, kuzeni, insan, dayısı, kardeşleri, anne, baba, oyun oynayan çocuklar, balon satan biri, kız kardeşi, ağabeyi)	59	35,33
Okul binası ve okul bahçesine ilişkin şekiller (okul, okul çatısı, okul kapısı, okul penceresi, bayrak, yerdeki sınıf çizgileri, okul bahçe duvarı, merdivenler)	40	23,95
Doğa ve doğa olaylarına ilişkin şekiller (bulut, güneş, gökkuşağı, şemsiye, ay, yağmurlu hava, yağmur, ağaç, çiçekler, yıldız)	30	17,96
Okul dışındaki mekânlara ilişkin şekiller (kulübe, kendi evi, arkadaşının evi, öğretmenin evi, yaya geçidi, okulun önünde duran araba, köprü, zemin)	15	8,98
Sınıf ve sınıf materyallerine ilişkin şekiller (yazı tahtası, rakamlar, çubuk, daire, yıldız, hece, sıra)	11	6,59
Oyun ve oyuncaklara ilişkin şekiller (kaydırak, park, top)	5	2,99
Hayvanlarla ilgili şekiller (kuş, böcek)	5	2,99
Diğer (kalp, sopa)	2	1,20
Toplam	167	100
60-84 ay aralığındaki kardeşi olmayan 13 çocuğun “okul” temalı resimlerinde kullandıkları semboller	F	%
Okul binası ve okul bahçesine ilişkin şekiller (okul, okul çatısı, okul kapısı, okul penceresi, bayrak, taş)	14	30,43
İnsanlarla ilgili şekiller (öğrenciler, kendisi, okul arkadaşı, rehber öğretmeni, kuzeni, anne)	12	26,09
Doğa ve doğa olaylarına ilişkin şekiller (bulut, güneş, gökyüzü, gökkuşağı, ağaç, çiçekler)	12	26,09
Sınıf ve sınıf materyallerine ilişkin şekiller (yazı tahtası, sıra, sınıf kapısı, öğretmen bilgisayar, bilgisayar çantası)	4	8,70
Okul dışındaki mekânlara ilişkin şekiller (kendi evi, köpek kulübesi)	2	4,35
Oyun ve oyuncaklara ilişkin şekiller (kaydırak)	1	2,17
Diğer (kalp)	1	2,17
Toplam	46	100

Tablo 5’te görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan kardeşi olan çocukların çizdikleri resimlerde kullandıkları sembollerin 59’u (%35,33) insanlarla ilgili şekillerden, 40’ı (%23,95) okul binası ve okul bahçesine ilişkin şekillerden, 30’u (%17,96) doğa ve doğa olaylarına ilişkin şekillerden, 15’i (%8,98) okul dışındaki mekânlara ilişkin şekillerden, 11’i (%6,59) sınıf ve sınıf materyallerine ilişkin şekillerden, 5’i (%2,99) oyun ve oyuncaklara ilişkin şekillerden, 5’i (%2,99) hayvanlarla ilgili şekillerden ve 2’si (%1,20) diğer şekillerden oluşmaktadır.

Tek çocukların çizdikleri resimlerde kullandıkları sembollerin 14’ü (%30,43) okul binası ve okul bahçesine ilişkin şekillerden, 12’si (%26,09) insanlarla ilgili şekillerden, 12’si (%26,09) doğa ve doğa olaylarına ilişkin şekillerden, 4’ü (%8,70) sınıf ve sınıf materyallerine ilişkin şekillerden, 2’si (%4,35) okul dışındaki mekânlara ilişkin şekillerden, 1’i (%2,17) oyun ve oyuncaklara ilişkin şekillerden, 1’i (%2,17) diğer şekillerden oluşmaktadır.

Araştırmanın üçüncü sorusu “*Bu çocukların okul ile ilgili çizdikleri resimlerde kullandıkları semboller sınıf öğretmenlerinin cinsiyetine göre farklılaşmakta mıdır?*” şeklindedir. Bu soruya ilişkin yapılan analizlerin bulguları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Sınıf Öğretmenlerinin Cinsiyetine Göre Çocukların Çizdikleri Resimlerde Kullandıkları Sembolleri İçeren Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu

Erkek Sınıf Öğretmeni Olan Çocuklar	F	%
İnsanlarla ilgili şekiller (sınıf arkadaşı, öğrenciler, kendisi, okul arkadaşı, öğretmeni, rehber öğretmeni, kuzeni, insan, anne, baba)	31	30,39
Okul binası ve okul bahçesine ilişkin şekiller (okul, okul çatısı, okul kapısı, okul penceresi, bayrak, taş, yerdeki sınıf çizgileri, okul bahçe duvarı, merdivenler)	29	28,43
Doğa ve doğa olaylarına ilişkin şekiller (bulut, güneş, gökkuşağı, ağaç, çiçekler)	16	15,69
Okul dışındaki mekânlara ilişkin şekiller (kulübe, kendi evi, arkadaşının evi, yaya geçidi, köprü, zemin)	11	10,78
Sınıf ve sınıf materyallerine ilişkin şekiller (yazı tahtası, rakamlar, çubuk, daire, yıldız, hece)	7	6,86
Oyun ve oyuncaklara ilişkin şekiller (kaydırak, top)	3	2,94
Hayvanlarla ilgili şekiller (kuş, böcek)	3	2,94
Diğer (kalp, sopa)	2	1,96
Toplam	102	100
Kadın Sınıf Öğretmeni Olan Çocuklar	f	%
İnsanlarla ilgili şekiller (sınıf arkadaşı, okul bekçisi, öğrenciler, kendisi, okul arkadaşı, öğretmeni, kuzeni, dayısı, kardeşleri, anne, baba, oyun oynayan çocuklar, balon satan biri, kız kardeşi, abi)	41	36,94
Doğa ve doğa olaylarına ilişkin şekiller (bulut, güneş, gökyüzü, gökkuşağı, şemsiye, ay, yağmurlu hava, yağmur, çiçekler, yıldız)	26	23,42
Okul binası ve okul bahçesine ilişkin şekiller (okul, okul çatısı, okul kapısı, okul penceresi, bayrak, merdivenler)	24	21,62
Sınıf ve sınıf materyallerine ilişkin şekiller (yazı tahtası, rakamlar, sıra, sınıf kapısı, öğretmen bilgisayar, bilgisayar çantası)	8	7,21
Okul dışındaki mekânlara ilişkin şekiller (kendi evi, öğretmenin evi, köpek kulübesi, yaya geçidi, okulun önünde duran araba)	6	5,41
Oyun ve oyuncaklara ilişkin şekiller (Kaydırak, park, salıncak, tahterevalli, top)	3	2,70
Hayvanlarla ilgili şekiller (kuş)	2	1,80
Diğer (kalp)	1	0,90
Toplam	111	100

Tablo 6’da görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan erkek sınıf öğretmeni olan 19 çocuğun çizdikleri resimlerde kullandıkları sembollerin 31’i (%30,39) insanlarla ilgili şekillerden, 29’u (%28,43) okul binası ve okul bahçesine ilişkin şekillerden, 16’sı (%15,69) doğa ve doğa olaylarına ilişkin şekillerden, 11’i (%10,78) okul dışındaki mekânlara ilişkin şekillerden, 7’si (%6,86) sınıf ve sınıf materyallerine ilişkin şekillerden, 3’ü (%2,94) oyun ve oyuncaklara ilişkin şekillerden, 3’ü (%2,94) hayvanlarla ilgili şekillerden ve 2’si (%1,96) diğer şekillerden oluşmaktadır.

Kadın sınıf öğretmeni olan 21 çocuğun çizdikleri resimlerde kullandıkları sembollerin 41’i (%36,54) insanlarla ilgili şekillerden, 26’sı (%23,42) doğa ve doğa olaylarına ilişkin şekillerden, 24’ü (%21,62) okul binası ve okul bahçesine ilişkin şekillerden, 8’i (%7,21) sınıf ve sınıf materyallerine ilişkin şekillerden, 6’sı (%5,41) okul dışındaki mekânlara ilişkin şekillerden, 3’ü (%2,70) oyun ve oyuncaklara ilişkin şekillerden, 2’si (%1,80) hayvanlarla ilgili şekillerden, 1’i (%0,90) diğer şekillerden oluşmaktadır.

Araştırmanın dördüncü sorusu “Okula başlamada uyum sorunu yaşayan 60-72 aylık çocukların çizdikleri resimlerde kullandıkları semboller ile 72-84 aylık çocukların çizdikleri

resimlerde kullandıkları semboller farklılaşmakta mıdır?” şeklindedir. Bu soruya ilişkin yapılan analizlerin bulguları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. 60-72 Aylık Çocuklar İle 72-84 Aylık Çocukların Çizdikleri Resimlerde Kullandıkları Sembollerini İçeren Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu

60-72 ay aralığındaki çocukların “okul” temalı resimlerinde kullandıkları semboller	f	%
İnsanlarla ilgili şekiller (sınıf arkadaşı, öğrenciler, insan, kendisi, okul arkadaşı, öğretmeni, kuzeni, insan, anne, oyun oynayan çocuklar, balon satan biri)	29	34,94
Doğa ve doğa olaylarına ilişkin şekiller (bulut, güneş, ay, ağaç, çiçekler, yıldız)	19	22,89
Okul binası ve okul bahçesine ilişkin şekiller (okul, bayrak)	14	16,87
Okul dışındaki mekânlara ilişkin şekiller (kendi evi, arkadaşının evi, öğretmenin evi, köpek kulübesi, yaya geçidi, zemin)	10	12,05
Sınıf ve sınıf materyallerine ilişkin şekiller (yazı tahtası, rakamlar, çubuk, daire, yıldız, hece)	8	9,64
Oyun ve oyuncaklara ilişkin şekiller (park)	1	1,20
Hayvanlarla ilgili şekiller (kuş)	1	1,20
Diğer (kalp)	1	1,20
Toplam	83	100
72-84 ay aralığındaki çocukların “okul” temalı resimlerinde kullandıkları semboller	f	%
İnsanlarla ilgili şekiller (sınıf arkadaşı, okul bekçisi, öğrenciler, kendisi, okul arkadaşı, öğretmeni, rehber öğretmeni, dayısı, kardeşleri, anne, baba, kız kardeşi, ağabey)	41	31,54
Okul binası ve okul bahçesine ilişkin şekiller (okul, okul çatısı, okul kapısı, okul penceresi, bayrak, taş, yerdeki sınıf çizgileri, okul bahçe duvarı, merdivenler)	40	30,77
Doğa ve doğa olaylarına ilişkin şekiller (bulut, güneş, gökyüzü, gökkuşağı, şemsiye, yağmurlu hava, yağmur, ağaç, çiçekler)	23	17,69
Sınıf ve sınıf materyallerine ilişkin şekiller (yazı tahtası, rakamlar, sıra, sınıf kapısı, öğretmen bilgisayarı, bilgisayar çantası)	8	6,15
Okul dışındaki mekânlara ilişkin şekiller (kulübe, kendi evi, yaya geçidi, okulun önünde duran araba, köprü)	7	5,38
Oyun ve oyuncaklara ilişkin şekiller (kaydırak, top)	5	3,84
Hayvanlarla ilgili şekiller (kuş, böcek)	4	3,08
Diğer (kalp, sopa)	2	1,54
Toplam	130	100

Tablo 7’de görüldüğü üzere örneklem grubunu oluşturan 60-72 aylık çocukların çizdikleri resimlerde kullandıkları sembollerin 29’u (%34,94) insanlarla ilgili şekillerden, 19’u (%22,89) doğa ve doğa olaylarına ilişkin şekillerden, 14’ü (%16,87) okul binası ve okul bahçesine ilişkin şekillerden, 10’u (%12,05) okul dışındaki mekânlara ilişkin şekillerden, 8’i (%9,64) sınıf ve sınıf materyallerine ilişkin şekillerden, 1’i (%1,20) oyun ve oyuncaklara ilişkin şekillerden, 1’i (%1,20) hayvanlarla ilgili şekillerden ve 1’i (%1,20) diğer şekillerden oluşmaktadır.

72-84 aylık çocukların çizdikleri resimlerde kullandıkları sembollerin 41’i (%31,54) insanlarla ilgili şekillerden, 40’ı (%30,77) okul binası ve okul bahçesine ilişkin şekillerden, 23’ü (%17,69) doğa ve doğa olaylarına ilişkin şekillerden, 8’i (%6,15) sınıf ve sınıf materyallerine ilişkin şekillerden, 7’si (%5,38) okul dışındaki mekânlara ilişkin şekillerden, 5’i (%3,84) oyun ve oyuncaklara ilişkin şekillerden, 4’ü (%3,08) hayvanlarla ilgili şekillerden ve 2’si (%1,54) diğer şekillerden oluşmaktadır.

Yorum, Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde okula uyumda güçlük yaşamış çocukların, okula dair tutumlarının olduğunu belirlemek amacıyla çizdirilen resimlerinin analizinden elde edilen sonuçlara ve onlarla ilgili yorumlara yer verilmiştir.

Araştırmada okula başlama ve uyum sağlamada sorun yaşayan çocukların, okul ile ilgili çizdikleri resimlerde, sembol olarak en fazla insan çizimlerine yer verdikleri belirlenmiştir. İkinci sırada okul binası ve okul bahçesi ile ilgili çizimler daha sonra doğa ve doğa olaylarıyla ilgili semboller yer almaktadır. Ağırlıklı olarak kullanılan bu üç sembol kategorisini ele aldığımızda, çocukların okul kavramını düşündüklerinde, gün içerisinde okula gelmek üzere harekete geçmelerinden itibaren geçirdikleri yaşantılara ve karşılaştıkları insanlara çizimlerinde yer verdikleri söylenebilir. Çocukların çizimlerinde, okul binası ve çevresine dair çizimlere çok sık yer vermesi, çocukların bu alanlarda geçirdikleri zaman neticesinde buralara ilişkin daha fazla anı ve duygu biriktirdikleri şeklinde yorumlanabilir. Çocukların kullandığı diğer semboller kullanım sıklığına göre sıralandığında; sınıf ve sınıf materyalleri ile ilgili şekiller, okul dışındaki mekânlara ilişkin şekiller, oyun ve oyuncaklara ilişkin şekiller, hayvanlarla ilgili şekiller ve diğer şekiller biçimindedir. Bu çizimleri üzerine çocuklarla konuşulduğunda ve semboller değerlendirildiğinde, bunların okul yolu güzergâhında karşılaşılan objeler olduğu ve çocukların okul kavramını düşünürken, geliş ve gidiş güzergâhında karşılaştıkları nesne ve olayları da akıllarına getirdikleri düşünülebilir. Kendisini sözel olarak rahat ifade etmekte zorluk yaşayabilen çocukların, çizdikleri resimler aracılığıyla değerlendirilmesi ve resimlerde sıklıkla kullandıkları sembollerden yola çıkarak çocuğa yaklaşılması, çocuğun iç dünyasını anlamada ve ona yardımcı olmada etkili olabilecek bir yol olabilir (Cummings, 1989). Bu çalışmadan elde edilen genel veriler değerlendirildiğinde, okula uyum sorunu yaşayan çocukların çizdikleri resimlerde kullanmayı tercih ettikleri semboller, okula uyum sorunu ile ilgili çalışma yapmayı düşünecek psikolog ve psikolojik danışmanların, çocuklara çizdirecekleri resimleri değerlendirmelerinde destek sağlayabilir.

Çocukların tercih ettikleri renkleri ele aldığımızda, mavi, sarı, yeşil, kırmızı ve siyah renklerinin sıklıkla kullanıldığını söyleyebiliriz. Renklerin semboller üzerinde kullanımına baktığımızda, olağandışı bir nesne renk eşleştirmesine rastlanmamaktadır. Yüksel, Canel, Yıldırım, Mutlu ve Çap (2015) çocukların resimlerinde özellikle bir renk üzerine yoğunlaşmaktan çok hemen hemen ellerinin altındaki tüm renklerle resimlerini yaptıklarını tespit etmişlerdir. Bu araştırmada çocukların resimleri bütün olarak incelendiğinde, karamsar bir tema görülmemektedir. Dolayısıyla bu yaş çocuklarının resimlerinde kendilerini ifade ederken renk ayrımı gözetmeksizin resimlerini çizdikleri ifade edilebilir. Bunun yanı sıra Crawford, Gross, Patterson ve Hayne (2012) yaptıkları çalışmada, 3-10 yaş arasındaki çocukların resimlerinde herkes tarafından tercih edilen canlı renkleri kullandıklarını belirlemişlerdir. İyi temalı resimlerde canlı renkleri, kötü temalı resimlerde ise çok fazla tercih edilmeyen renkleri kullandıklarını tespit etmişlerdir.

Çocukların çizimleri ebeveynlerinin birlikte ve ayrı olma durumu göz önünde bulundurularak incelendiğinde, kategorilerdeki şekil çeşitliliğinin, anne babası birlikte olan çocuklarda daha fazla olduğu ve bu çocukların çizimlerinde insanlarla ilgili şekillere daha fazla yer verdikleri görülmektedir. Ebeveynleri ayrı olan çocukların çizimlerinde en çok kullandıkları şekiller ise okul binası ve okul bahçesi ile ilgilidir. Spigelman, Spigelman ve Englesson (1992) anne babası boşanmış ve boşanmamış 108 çocuğun yaptıkları resimleri değerlendirdikleri çalışmalarında, boşanmış ebeveyni olan çocukların resimlerinde anne, baba ve insan figürlerine, ailesi boşanmamış olan çocuklardan daha az yer verdiklerini tespit etmişlerdir. Aynı şekilde Oppawsky (1991)'de anne babalarının boşanmalarının ardından, çocukların çizdikleri resimlerde aile ve insan figürüne daha az yer verdiklerini gözlemlemiştir. Sonuçta, konuyla ilgili yapılmış olan diğer çalışmalardan elde edilen bulgular, bu araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Annesi çalışan ve çalışmayan çocukların çizimlerine bakıldığında annesi çalışmayan çocukların çizimlerinin daha çok çeşitlilik gösterdiği dikkat çekmektedir. Ayrıca bu çocukların en çok kullandıkları sembollerde ilk sırada insanlarla ilgili şekiller yer alırken ardından okul

binası ve okul bahçesi ile ilgili şekiller gelmektedir. Annesi çalışan çocukların çizimlerinde en çok kullanılan sembol kategorisi okul binası ve okul bahçesi ile ilgili şekillerdir.

Kardeşi olan çocuklar en çok insanlarla ilgili şekiller ardından okul binası ve okul bahçesi ile ilgili şekilleri kullanırken tek çocuklar en çok okul binası ve okul bahçesi ile ilgili şekilleri daha sonra insanlarla ilgili şekilleri kullanmışlardır. Çizimlerin genel temalarında dikkat çeken farklılıklar olmamakla beraber, insan çeşitliliğinin; kardeşi olan çocukların resimlerinde, tek çocukların resimlerine oranla daha fazla olduğu görülmektedir. Bu da kardeşi olan çocukların daha fazla insanla biraraya gelmeleri ve farklı insanlarla iletişim kurmak durumunda kalmaları ile açıklanabilir. Ayrıca annesi çalışmayan ve kardeşi olan çocukların daha çok oyun oynama ve evdekilerle zaman geçirme imkanlarının olması, daha çok insan şekilleri ve detaylara yer vermelerinin nedenleri arasında yer alabilir.

Sınıf öğretmenlerinin cinsiyetine göre resimlerdeki semboller incelendiğinde, çocukların çizimlerinde öğretmenin cinsiyetine göre bir farklılık gözlemlenmemiştir. Bu durum çizimlerin okulun başladığı ilk haftalarda yapılması, çocukların öğretmenleriyle fazla zaman geçirememiş olmaları ile açıklanabilir.

60-72 aylık ve 72-84 aylık olarak çocukların çizdikleri resimler iki gruba ayrılıp incelendiğinde, resimlerde genel içerik olarak bir farklılaşma olmadığı söylenebilir. Dikkat çeken nokta ise, 72-84 aylık çocukların resimlerinde daha çok ayrıntıya yer vermeleridir. Her iki grupta da sembollerin tercih edilme sıklıkları birbirine yakın olmakla birlikte, 72-84 aylık olan grup toplamda 130 şekil kullanırken, 60-72 aylık grup 83 şekil kullanmıştır. Gelişimsel süreçte, yaşla beraber çocukların çizdikleri resimlerde daha fazla detaya ve sembole yer verdikleri, çizdikleri resimlerde ifadelendirmeye çalıştıkları duygu ve düşüncelerini rahatlıkla betimledikleri diğer çalışma sonuçlarında da tespit edilmiştir (Artut, 2004; Cherney, Seiwert, Dickey ve Flichtbeil, 2006; Dağlıoğlu, Deniz ve Kan, 2010; Wilson ve Ratekin, 1990; Yavuzer, 2000).

Sonuç olarak, okula uyum sorunu bireyin sosyal, duygusal, eğitimsel yaşamında kalıcı olabilecek etkileri nedeniyle ciddi bir sorun olarak ele alınmalıdır. Olguların erken dönemde tanınması ve tedavisi, ruhsal bozuklukların gelişimini engelleyebilir. Bu nedenle okula uyum sağlamada güçlük çeken çocukların, en kısa sürede, aile, okul ve sağlık çalışanlarına yönelik düzenlenecek eğitim toplantılarıyla, ebeveynlerine de bilgi verilerek çocuk ruh sağlığı vb. uzmanlık alanlarına yönlendirmeleri sağlanabilir (Bahalı ve Tahiroğlu, 2010).

Bu çalışmayla, okula uyum sorunları alanında, çocuk ve ergenlerin klinik özelliklerinin değerlendirildiği literatüre bir yenisi daha eklenmiştir. Çalışmanın çeşitli güçlü yanları ve kısıtlılıkları bulunmaktadır. Okula uyum sorunu olan çocukların yalnız beş ilkökul bünyesinde eğitim gören 40 çocuktan oluşması, çocuklara ruhsal bozukluklar için yapılandırılmış bir görüşmenin uygulanmaması bu çalışmanın kısıtlılıklarındandır. Okulla ilişkili problemlerin ortaya çıkmasında katkısı olabilecek ebeveyn psikopatolojisi ve sosyoekonomik düzey gibi faktörler bu çalışmada ayrıntılı ele alınmamıştır.

Okul uyum sorunu davranışının tedavisinde ortak bir tedavi bulunmadığından, her olgu detaylı bir biçimde incelenmeli ve iyi bir ayırıcı tanı yapılmalıdır. Ayrıca öğrencinin mevcut psikiyatrik bozukluğu dışında, içinde bulunduğu sosyal çevre, aile ve okul ortamı da araştırılarak her olgu için ayrı bir tedavi protokolü düzenlenmeli ve tedavide amaç en kısa zamanda öğrencinin okula dönmesini sağlamak olmalıdır (Gümüştaş, Yulaf ve Gökçe, 2014). Okul öncesi ve ilkökul rehberlik servisinde görev yapacak psikolojik danışmanların, okul uygunluğu, oryantasyon ve okula uyum sağlama alanlarında çalışma yaparken, resim çizim yönteminden de faydalanarak çocukları değerlendirip, içsel süreçleri hakkında bilgi sahibi olmaları mümkün olabilir. Bu nedenle gerek hizmet içi eğitim sürecinde, gerek alanda verilen çeşitli seminerler ve eğitimler aracılığıyla okul psikolojik danışmanlarının okula uyum sorunu alanında daha fazla bilgi sahibi olup, tedavi ve yönlendirme süreçlerinde daha etkin rol almaları desteklenebilir.

Kaynakça

Akalın, T. (2008). *İlköğretim 2. sınıf öğrencilerinin yaptıkları resimlerde aile içi yaşantılarının resimlerine yansımaları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Aksoy, P., ve Baran, G. (2010). 60-72 aylık çocukların okula ilişkin algılarının resim yoluyla incelenmesi. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, (ICONTE-11-13 November 2010), Antalya, Turkey, 283-289.
- Artut, K. (2004). Okul öncesi resim eğitiminde çocukların çizgisel gelişim düzeylerine ilişkin bir inceleme. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (1), 223-234.
- Backett-Milburn, K., & McKie, L. (1999). A critical appraisal of the draw and write technique. *Health Education Research. Theory & Practice*. 14 (3), 387-398.
- Bahalı, K. ve Tahiroğlu, A. Y. (2010). Okul reddi: Klinik özellikler: Tanı ve tedavi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi*, 2(3), 362-383.
- Büyükkarabacak, O. (2008). *Çocuk resimlerinde imgelerin yeri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Cherney, I.D., Seiwert, C.S., Dickey, T.M., & Flichtbeil, J.D.(2006). Children's drawings: A mirror to their minds. *Educational Psychology*, 26 (1), 127-142.
- Crawford, E., Gross, J., Patterson, T., & Hayne, H. (2012). Does children's colour use reflect the emotional content of their drawings? *Infant Child Development*. 21(2), 198-215.
- Cummings, J.A. (1989). Projective drawings. Howard M. Knoff (Ed.), *The assessment of child and adolescent personality* içinde (s. 199-239). New York: The Guilford.
- Dağlıoğlu, H.E., Deniz, Ü., & Kan, A. (2010). A study on the emotional indicators in 5-6 year-old girls' and boys' human figure drawings. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2 (2), 223-234.
- Dikmeer, İ. A. (2013). İmdaat! Okul başladı. *Cumhuriyet Bilim Teknoloji Dergisi*, 13 (88) 1-3.
- Ereymiş, S., Bellibaş, E., Özbaran, B., Büküşoğlu, N. D., Altıntoprak, E., Bildik, T. ve Çetin, S. K. (2009). Ayrılma anksiyetesi bozukluğu olan okul öncesi yaş grubu çocukların annelerinin mizaç özellikleri. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(1), 14-21.
- Gümüştaş F., Yulaf, Y. ve Gökçe, S. (2014). Çocuk ve ergenlerde okul reddi davranışının nedenlerinin incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 27 (1), 27-31.
- Harrison, L.J., Clarke, L., & Ungerer, J.A. (2007). Children's drawings provide a new perspective on teacher-child relationship quality and school adjustment. *Early Childhood Research Quarterly*. 22 (1), 55-71.
- Kostenius, C. (2011). Picture this – our dream school! Swedish school children sharing their visions of school. *Childhood*. 18 (4), 509-525.
- Oktay, A. ve Polat Unutkan, Ö. (2006). *İlköğretim çağına genel bir bakış*. İstanbul: Morpa.
- Oppawsky, J. (1991). Utilizing children's drawings in working with children following divorce. *Journal of divorce & remarriage*. 15 (3-4), 125-142.
- Özcan, Ö. & Aysev, A. (2009). Okul fobisi olan çocuklarda ruhsal bozuklukların sıklığının araştırılması. *İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 16 (1), 13-17.
- Pianta, R.C. & Longmaid, K. (1999). Attachment-based classifications of children's family drawings: Psychometric properties and relations with children's adjustment in kindergarten. *Journal of Clinical Child Psychology*, 28 (2), 244-255.
- Soysal, Ş. ve Bodur, Ş. (2004). Bir büyüme masalı: Okul korkusu. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 13(6), 234-236.
- Spigelman, G., Spigelman, A., & Engleson, I. L. (1992). Analysis of family drawings: A comparison between children from divorce and non-divorce families. *Journal of Divorce & Remarriage*. 18 (1-2), 31-54.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenirlik ve geçerlilik*. (1. Baskı) Ankara: Seçkin.
- Tesiny, E.P., Lefkowitz, M. M., & Gordon, N.H. (1980). Childhood depression, locus of control, and school achievement. *Journal of Educational Psychology*. 72 (4), 506-510.
- Thomas, G.V., & Jolley, R.P. (1998). Drawing conclusions: A re-examination of empirical and conceptual bases for psychological evaluation of children from their drawings. *British Journal of Clinical Psychology*. 37 (2) 127-139.
- Tüzün, O., & Sayar, K. (2006). Bağlanma kuramı ve psikopatoloji. *Düşünen Adam Dergisi*, 19 (1), 24-39.

- Wilson, D., & Ratekin, C. (1990). An introduction for using children's drawings as an assessment tool. *Nurse Practitioner*, 15 (3), 23–25.
- Yama, M. F. (1990). The usefulness of human figure drawings as an index of overall adjustment. *Journal of Personality Assessment*, 54 (1-2), 78-86.
- Yavuzer, H. (2000). *Resimleriyle çocuk*. İstanbul: Remzi.
- Yaşar, V. ve Yaşar, S. (2010). Okul çağında çocuklarda görülen okul korkusu. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 126-127, 16-24.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yurtbay, T. (1997). Okul fobisi vakalarında depresif belirti incelemesi. *Düşünen Adam Dergisi*, 10 (3), 40-46.
- Yüksel, M., Canel, N., Yıldırım, H., Mutlu, N. ve Çap, E. (2015). Okul öncesi çağdaki çocukların “iyi” ve “kötü” kavram algılarının resim analizi yöntemiyle incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13 (29), 271-303.

Extended Abstract

Introduction

Schooling is important as it means being away from the family for a certain period of time and confronting the external world for the first time. While the majority of the children can deal with the schooling age period, others feel anxious to adapt to the school environment. Thus, scolionophobia can be described as the unwillingness or the complete refusal of the child to go to school. As the school time gets closer, scolionophobia is accompanied by children's uneasiness, crying, anger, aggression or nausea, overdependence on the person taking them to school and insisting on staying at home or in places other than the school. All these problems generally discourage children from going to school (Özcan & Aysev, 2009).

The emergence of scolionophobia might be caused by factors related to parents, teachers or students. In addition, various cases of anxiety and affective disorder may be the reasons of inability to adapt to the school environment (Dikmeer, 2013; Tüzün & Sayar, 2006).

Scolionophobia is one of the most common issues annoying people working in this field as its indications and the factors causing this problem are various. Because of the unwillingness to continually follow the lessons, it is very likely that children who do not want to go to school fall behind academically, have lack of socialization with their peers, difficulty in dealing with challenges and have problems as far as their psychological development is concerned (Gümüştas, Yulaf & Gökçe, 2014). As this situation negatively affects not only their social and psychological development but also their academic success, scolionophobia is a field of study that needs to be comprehensively worked on. If necessary attention is not given to this issue, the social and educational life of the children might be negatively influenced (Yaşar & Yaşar, 2010).

In the study carried out by Kostenius (2011), the development of the concept of school in 10-12-year-old children's minds was studied. The findings of the study revealed that “friendship, freedom and fun” evoked the concept of school in children's minds. In another study, Aksoy and Baran (2010) collected data about the school adaptation problem through the picture drawing technique and found that children drew objects, such as park and house which are not related to the school. This finding leads us to think that children who do not want to go to school might have drawn other places where they felt themselves secure and well. This finding was also supported by Yavuzer's (2000) book indicating that children with scolionophobia did not tend to draw the pictures of school and student. Also, considering the relationship between the child and the teacher as the determinant of school adaptation, Harrison, Clarke and Ungerer (2007) conducted a study yielding the conclusion that children who had positive relationship with their teachers dealt with the school adaptation process more successfully while children with negative relationship had difficulty in the school adaptation processes.

The picture drawing technique is considered to be an effective method that can enable psychological counselors working with primary school children having school related anxiety to be able to evaluate these children and to collect comprehensive data (Aksoy & Baran, 2010; Harrison, Clarke & Ungerer, 2007; Pianta & Longmaid, 1999; Tesiny, Lefkowitz & Gordon,

1980; Yama, 1990). Therefore, the aim of the present study is to evaluate the children who are anxious about going the school by means of the picture drawing technique.

The sub-aims of the current research study are as follows:

1. Which colors and symbols were used in the pictures drawn by children having difficulty in starting and adapting to the school to express themselves related to the school?
2. Which symbols were used in the pictures drawn by these children with married/divorced parents, working/non-working mothers and siblings/no siblings to express themselves related to the school?
3. Do the symbols used by these children in pictures related to the school vary depending on the gender of the class teacher?
4. Do the symbols used in the pictures drawn by 60-72-month-old children having difficulty starting the school differ from the symbols used in the pictures drawn by 72-84-month-old children?

Method

The present study is a qualitative study investigating the perceptions of 60-84-month-old first grade students related to the concept of "school" by means of the picture they draw. The pictures collected from the children were analyzed through the content analysis method that is one of the qualitative research methods. In the process of selecting the sample for the study, the criterion sampling method, one of the purposeful sampling methods, was used. Among students having difficulty in adapting to the school, the students advised to visit the guidance service and the ones who were 60-84 months old were selected as the sample group.

Children enrolled at five primary schools affiliated to the Ministry of Education in Istanbul in the 2014-2015 academic year took part in this research study. The total number of children was 40, 23 of whom were male while the remaining 17 were female. Out of 40 participants, 18 were 60-72 months old while 22 were 72-84 months old.

The children were given the instruction "Close your eyes and think about your school. When you have an idea, open your eyes. Draw what comes to your mind in this paper". When they completed their drawings, statements were noted down by talking about the objects and concepts on the pictures. The collected pictures were investigated to list and categorize the colors and symbols in the pictures. As the theme of the picture drawn by children was the school, the shapes related to the school were primarily categorized. Then, the symbols used in the pictures were included in the categorization depending on their frequency levels. These categories were expressed as follows: shapes related to the school building and the school, the classroom and classroom materials, the nature and natural events, human beings, games and toys, animals, places outside the school and other titles.

Result and Discussion

In the study, it was found that children having scolionophobia mostly used human drawings as symbols in their pictures related to the school. In line with this finding, it could be stated that while children think about the concept of school, objects and events they encounter on the way to school come to their minds. Evaluating children having difficulty in expressing themselves verbally by means of the pictures they draw and approaching them in accordance with the frequent symbols they use in their pictures might be effective ways to understand their inner worlds and to help them (Cummings, 1989). The symbols preferred by children having scolionophobia in their pictures can support psychologists and psychological counselors planning to work in the field of scolionophobia in their efforts to evaluate the pictures they will ask children to draw.

In their study, Yüksel, Canel, Yıldırım, Mutlu and Çap (2015) revealed that children tend to use nearly all the colors they have in their pictures instead of focusing on one single color. This finding corroborates with the findings of the present study.

When the pictures were evaluated depending on whether the participants' parents were married or divorced, it was realized that children with married parents used more human figures in their drawings. Exploring the pictures drawn by 108 children with married and divorced

parents, Spigelman, Spigelman and Engleson (1992) found that children with divorced parents use figures of mother, father and human being less than the children with married parents. Studies dealing with this issue support the findings of the current study as well.

On the other hand, the pictures drawn by children whose mothers do not work included more varied symbols than the pictures drawn by children whose mothers work. Also, while children with siblings mostly use human figures, children without any siblings mostly prefer to use the shapes related to the school building and school garden.

Investigating the pictures in terms of the gender of the classroom teacher, no difference was identified in students' drawings.

As far as the age range is concerned, no difference was found as for the content of drawings; however, it would be fair to suggest that the pictures of 72-84-month-old children were more detailed. It was found in many other studies that as children grow older in the developmental process, pictures include more details and symbols and children can easily describe their emotions and thoughts by means of drawings (Artut, 2004; Dağlıoğlu, Deniz & Kan, 2010; Cherney, Seiwert, Dickey & Flichtbeil, 2006; Wilson & Ratekin, 1990; Yavuzer, 2000).

As a result, the school adaptation problem should be considered as a serious issue because of its possible permanent effects on the social, emotional and educational lives of the individuals. The early diagnosis and treatment of the cases can hinder psychological disorders. Therefore, after necessary information is given to parents and following educational meetings addressing to the family as well as school and health staff, children having difficulty in adapting to the school environment could be guided to child's mental health centers as soon as possible (Bahalı & Tahiroğlu, 2010).

This study contributes to the literature dealing with the investigation of the clinical features of children and adolescents having difficulty in adapting to the school. As no common treatment is available to treat school adaptation problem behavior, each case should carefully be examined and a good differential diagnosis should be made. Moreover, in addition to students' current psychiatric disorder, their social, family and school environment should be investigated to develop a specific treatment protocol for each case and the aim of the treatment should be to prepare the student for his/her return to the school as soon as possible (Gümüştas, Yulaf & Gökçe, 2014). While working on the school adaptation process, it is possible for psychological counselors working at pre-school institutions and primary schools to collect data about children's inner processes through the picture drawing technique. Therefore, in the process of in-service training, psychological counselors at schools should be informed more about the problem of school adaptation and take a more active role in the treatment and guidance processes in school adaptation.